

בענין קידוש - שיעור 907

- I. יכול לסמוך על הראב"ד דס"ל דביום שבת שרי לטעום מים קודם קידוש בצירוף דברי המקילין דיכול לטעום קודם מוסף עיין בדעת תורה (רפ"ו - ג) שהביא זה בשם האליהו רבה וזה רק אם הוא שעת הדחק אבל בליל שבת אסור לטעום כלום קודם שיקדש אפילו מים (רע"ח - ד) ודלא כהמגיד משנה (שצ"ט - ה) דדעת הרמב"ם דמים מותר אפילו בלילה אמנם עיין בדעת תורה (רע"ח - ד צסופו) שהביא מקילים בליל יום טוב לשתות מים קודם קידוש וצ"ע
- II. כשהבעל קבל שבת מבעוד יום איך הוא דין האשה עיין באג"מ (ג - ל"ח) שכתב דמן הראוי להחמיר שלא תעשה מלאכה לצורך בעלה משום דרוב ראשונים הא סברי דהתוספות שבת הוא מדאורייתא כדאיתא בכאור הלכה (ד"ה י"ח) ויותר נוטה שלא לחלק מעבד אבל מלאכות שלא שייכי להבעל אין לאוסרה מצד קבלתו
- III. עיין באג"מ (סג) דכל זה בקבלת הבעל עצמו אבל בקבלת כל הקהל נאסרו כולם אף אם יש מיעוט שלא קבלו (רס"ג - י"ג) דאז נאסרה האשה מצד עצמה מ"מ בקבלה כזו שאינה לכוונת מצוה שאפשר שהמיעוט לא ימשך אחר הרבים וצ"ע לדינא עיין שם
- IV. יש אוסרים לומר קידוש קודם צאת הכוכבים
- (א) רב צלי של שבת בע"ש וכן אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה (זרכות כ"ז:) רב פלטוי גאון פירש שעשה כן בשעת הדחק כיון שלא היה לו מצוי יין בעיר שהיה צריך לילך וכ"כ השלטי גבורים (כ"ז:) דרק משום אונס גדול עשה כן וכ"כ הש"ג (פסחים ק"ה:) דזכרהו על היין בכניסתו ואין כניסתו אלא עד צאת הכוכבים ועיין בטור (ס"ס ר"ג) בשם הרי"ף גאות שנהגו כל ישראל כרבנן שאין מתפללין ערבית אלא משחשכה ואין לקדש אלא בלילה
- (ב) המרדכי כתב דרק לדבר מצוה מותר לקדש קודם צאת אמנם אפשר תוספות שבת חשיב לדבר מצוה ועיין בבה"ל (רי"ג רע"ח) ויותר טוב להתפלל ערבית בלילה ועושה קידוש אחר כך וכן כתב הגר"א במעשה רב (ס"ה) ודלא כהשו"ע הרב שמיקל (ועיין בשיעור 234)
- V. יש מתירים לקדש קודם צאת הכוכבים
- (א) שמצות זכירה (קידוש) בין בשעת כניסתו ... בין קודם לשעה זו במעט רמב"ם (כ"ט - י"ח) וזו דעת קצת מן הגאונים וכן עיקר (רב המגיד) רק מצה יש קפידה לאכול דוקא משתחשך ולא סעודת שבת (תוספות פסחים ז"ט: בשם ר"י מקורביל) ועיין בב"י (רס"ז) דכיון שהרא"ש והרמב"ם פוסקין כן זו היא ההלכה ודלא כהרי"ף גאות וכ"כ התה"ד בשם קדמון חשוב אבל הוא לא סבר כן ועיין בשו"ע (רס"ז - ז) דמקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול ובפלג המנחה יכול לקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד וכ"כ הרשב"א שאין לו טעם לאלו שמאחרין
- (ב) ואין להקשות איך יכול לקדש מבעוד יום אם תוספות שבת דרבנן וקידוש הלילה דאורייתא דסומא דאף שאינו חייב במצות אלא מדרבנן יוציא בני ביתו שאינם סומים החייבים מדאורייתא (מרדכי מגילה פ"ג - תש"ז) ועוד כיון דבשעה שמקדש יבוא אח"כ לחיוב דאורייתא (מג"א רס"ז - ח) וקושייתו מקטן דאינו מוציא הגדול אע"ג שיבא אח"כ לידי חיוב דאורייתא אין קושיא שבדרך כלל לא יבא הקטן להיות לגדול לאלתר ורק בצירוף המיוחד וגם בקטן מצוה דרבנן הוא והמצוה הוא של האב ולא של הקטן ועיין בנצי"ב (עמ"ס פסחים ז"ט: צמרומי שדה) דלדעת הגר"א (רס"ח) דעת הרמב"ם הוא דאין בכלל דין

תוספות שבת ומ"מ יכול לקדש מבעוד יום כיון דבשעה שמקדש יבא אח"כ לחיוב דאורייתא

(ג) ואין להקשות דכל זה ע"פ שיטת רבי יהודה בברכות (כ"ו) דתפלת מנחה עד פלג המנחה ומעריב אח"כ ועוד השו"ע (רס"ג - ד) כתב דזמן פלג המנחה הוא שעה ורביע קודם הלילה ולא כהלכוש והגר"א שהוא שעה ורביע קודם השקיעה ועיין במ"ב (תמ"ג - סק"ח) דטוב להחמיר וכן בנ"ד לצאת חובת קידוש דאורייתא והמקילים מצטרפים שני קולות אמנם א"כ איך מדליקים הנרות כ' מינוטים קודם השקיעה שהוא קודם הפלג של המג"א והיא ברכה לבטלה ולכן אנו סומכין לכתחלה על הפלג של הגר"א בעניני ע"ש אמנם יש לחלק בין הדלקת נרות שהוא מדרבנן (מ"ב רס"ג - סק"ג) ובין מצות עשה כגון קידוש על הכוס וצ"ע

(ד) ועוד אין להקשות דאין דין תוספות מחול על הקודש לנשים דאין זו ההלכה ועיין בחזון עובדיה (הגדה של פסח קי"ט) שהעיקר שנשים ג"כ חייבות בתוספות שבת ויו"ט

(ה) ועיין בשו"ת מהרי"ל (קנ"ז) שיש להקפיד בדוקא לקדש מבעוד יום כי בתחילת ליל שבת הוא מזל מאדים ובסוף יום ו' הוא מזל צדק (ספר קידוש כהלכתה זף נ"ב)

(ו) ועוד דתפילת ערבית תקנו כנגד האברים והפדרים שהקריבו בלילה מתמיד של בין הערבים ועתה הרי אסור בלילה להקריבן כדכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת והקרבת האברים היה מבעוד יום ולכן גם התפילה שכנגדן ביום (מג"א סק"ב)

(ז) עיין בערוך השלחן (רס"ז - סק"ד) דחוב על הרב והיראים להתפלל מבעוד יום למען למנוע חילול שבת קדש ויש שמתאמצים להתפלל ערבית בזמנה בשבת עתידים ליתן את הדין

(ח) הילדים בקיץ קשה להם להיות ערים במאוחר והולכים לישון וחושבים ששבת מתחיל בבוקר וע"כ מעדיף להתפלל במוקדם ובעל אמרי אמת הסכים לטענה זו (תחומין 401)

(ט) ועוד פוק חזי מה עמא דבר דרוב העולם מקדשים קודם צאת הכוכבים

(י) אם צריך לסעוד כזית משתחשך כדי לקיים סעודה בשבת - המג"א (רס"ז - סק"ב) כתב בשם ספר חסידים דצריך לאכול כזית כדי לקיים ג' סעודות בשבת אבל התוספות והרא"ש (פסחים נ"ט:) משמע דיכול לגמור הסעודה מבעוד יום כ"כ התה"ד (סימן ה) בשם הקדמון ומ"מ טוב להחמיר

(יא) כתבו האחרונים שאם מקדש מבעוד יום יש להקפיד שיקדש ויתחיל הסעודה קודם חצי שעה הסמוכה ללילה משום מצות ק"ש (צ"ל רע"א ד"ה "מיד" ומ"ז רס"ז - סק"ו)

(יב) למעשה - כיון שהגר"א והפמ"ג והמ"ב הנ"ל כתבו שאין להקדים השבת יש סוברים שכן ההלכה מ"מ מי שרוצה לסמוך על הקדמון בתה"ד והרמב"ם והרא"ש והרשב"א ומהרי"ל והשו"ע והערוך השלחן והשו"ע הרב הרשות בידם ועבד כמר עבד ועבד כמר עבד ובלבד שכוננתו יהיה לשם שמים

VI. אכילה קודם קידוש

(א) אשה נשואה שאוכלת קודם התפלה אם צריכה לקדש - עיין באג"מ (ד) - ק"ב (ג - ב) דאינה צריכה לקדש דהרי היא משעובדת לבעלה לאכול וכיון שבעלה אסור לאכול קודם התפלה אין זה זמן אכילה גם לה ולא חל חובת קידוש גם עליה ומותרת לאכול בלא קידוש ומדאורייתא סגי בכל בקשה שקיימה מצות תפלה וגם מדרבנן לא חייבם יותר אמנם אם בעלה כבר התפלל חל עליה חובת קידוש ואם היא כבר התפללה ובעלה עדיין לא התפלל מחויבת לקדש דלא פלוג ורק באכילה דקודם התפלה שלא מצוי לא שייך לומר לא פלוג ורשאה לאכול בלא קידוש (מנחת יצחק ד - כ"ח - אות ג)

(ב) הבנות שאין להן שום שעבוד אישות מסתבר שאם צריכות לאכול קודם התפלה אחר התחנה יצטרכו לקדש ויש חולקין

- (א) **לקדש על כוס פגום** דהיינו שאם שתו ממנו או טעמו ממנו בפה אפילו מעט אין מקדשין עליו ויש לקדש על כוס אחר או לתקן הכוס ובשעת הדחק מברכין על כוס פגום ועיין בשו"ע (קפ"ז) ובמ"ב (ע"ט) והמסובין שטועמין מכוס המברך לא איכפת לן כיון דמתחלה היה כוס שלם (מ"ב כ"ד) ועוד דכשצריך לברך על כוס פגום אם יש לו כוס קטן המחזיק רביעית ישפוך מהגדול לתוכו דעי"ז נמי מתקן הפגימה קצת (מ"ב ל"ז) ויש ג' טעמים להפסול של כוס פגומה (ע"ט) כמו מזבח פגומה ועל ידי ההוספת יין נשלם (א) משום שנחסר מהשיעור וג"כ נשלם בההוספה (ג) דבטל חשיבותו (קידוש כהלכתה דף קל"ו)
- (ב) **לקיים המצוה מן המובחר** שגם כל אחד מן המסובים יטעמו מעט יין יש חוששים לשיטת התוספות המובא במ"ב (רע"ה - ג"ה) דס"ל לשתות דוקא מהכוס שמקדש עליו וכולהו כאחד חשיבי ואין זה נחשב כוס פגום אמנם יש סוברים דאם יש לו להמקדש כוס גדולה כדי שישאר בה יין כדי רביעית אחר שימזוג לכוסותיהם של המסובים ימזוג לכוסותיהם לפני שישתה דעל סמך זה רבים מקילין שישתה מן הכוס רק אחר שיתן לחבירו ועוד דיש סכנת נפשות (שו"ע ק"ע - ט"ז) ועיין בשש"כ (מ"ח - ה"ט) שתמה עליהם ששותים קודם שפיכה משום סכנה
- (ג) **איטר יד אוחז הכוס בשמאלו** - (שו"ע קפ"ג - ה) והרמ"א לא הגיה מ"מ עפ"י תורת הקבלה יש להקפיד תמיד ללכת אחר ימין דעלמא (פסקי תשובות קפ"ג - י"ג)
- (ד) **להאכיל קטן שהגיע לחינוך בלא קידוש** - עיין במ"ב (רס"ט - ה) דמותר ואסור לענותו ואפילו להאכיל בידים לקטן הכא שרי ולכן הנוהגין לקדש בבית הכנסת מטעים דוקא לקטן שהגיע לחינוך דאם לאו הוי ברכה לבטלה ע"ש
- (ה) **לקדש לאחרים** אע"פ שאינו אוכל עמהם מותר במקום סעודה שלהם... עיין בשיעור 511 (ה-I)
- (ו) **אשה אלמנה שאינה יודעת בעצמה איך לקדש** לא תוכל ליכנס בבית אחר לשמוע קידוש כיון שאינה סועדת שם כלל אלא יכנס אחר לביתה לקדש לפניה ומהני זה אף שהוא אינו יוצא עתה בהקידוש (מ"ב רע"ג - כ)
- (ז) **מי שהותר לו לאכול ולשתות קודם תפלה** כגון לרפואה או חולה צריך לקדש מתחלה (בה"ל רפ"ט ד"ה חזת) ואם חלש לבו יכול לאכול בלא קידוש קודם מוסף וע"ע באג"מ (ז - כ"ח צסופו)
- (ח) **יש נוהגים שבני הבית יאמרו את ברכת הקידוש יחד עם המקדש מלה במלה** מתוך חשש שמא לא יכוונו לדברי המקדש או שמא לא ישמעו כל דברי המקדש ומ"מ יאמרו בלחש שלא לבלבל המקדש (שש"כ מ"ז - ה"ט ק"פ בשם המ"ב קפ"ג - ה) אמנם עיין בספר קול דודי (דף 31) דיוצאין הקידוש מבעל הבית וכ"כ המ"ב (רי"ג - ג) וזה מפורש בהרמ"א (קט"ד - ח) דברוב עם הדרת מלך
- (ט) **ברכה אחרונה על יין של קידוש** - עיין בבה"ל (קט"ד - ו ד"ה וכן פוטרת) דנכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלא לוגמיו וכ"כ החיי אדם אבל אם שתה כל הכוס יכוין בעת בהמ"ז לפטור היין ששתה מקודם ויוצא בזה בדיעבד
- (י) **לקדש על יין מגולה** דאפילו שאין אצלנו נחשים אסור משום הקריבהו (עה"ש רע"ז - ה) ויש מקילין בדיעבד (מ"ב רע"ז - ג)
- (יא) **לקדש על כוס נייר** וכדומה שהוא כלי רק לשעה כשליכא כוס אחר אולי יש להקל (אג"מ ג - ל"ט)